

A4.1_202310 Studii de caz privind dezvoltarea de abilități emoționale, consilierea socială/ vocațională a preșcolarilor/ elevilor din grupul țintă, pe categorii de vârstă și nevoi de servicii psiho-sociale, în vederea acordării de suport emoțional/ psihologic pe durata implementării proiectului și pe perioada sa de sustenabilitate

STUDIUL DE CAZ

COMUNICAREA DIDACTICĂ ȘI BARIERELE ACESTEIA

Comunicarea didactică este eficientă dacă există relații benefice dintre profesor și elevi, din punct de vedere cantitativ și, mai ales, calitativ. Calitatea interacțiunii didactice și realizarea potențialului pedagogic al comunicării educaționale depind de caracteristicile contextului de instruire, respectiv de: prestația emițătorului și a receptorului și de caracteristicile mediului de instruire/ ale câmpului pedagogic.

Rezultatul comunicării este dat de starea pe care o induce vorbitorul ascultătorului, fie că acesta este unul permanent (elevul), fie că este doar ocazional. În vreme ce primul își caută elementele care sa-i facă oportune prezența acțiunilor pregătite și tema aleasă, celălalt va fi dominat în primul rând de ceea ce așteaptă și abia apoi de ceea ce vede și ascultă. Uneori comunicarea didactică poate fi perturbată de o serie de factori care se interpun între semnificația intenționată și cea percepută.

Existența barierelor poate să fie pusă în evidență din multiple unghiuri, care au la bază anumite mituri despre comunicare:

- primul mit este acela al înțelegerii comunicării, deoarece comunicarea se află în fiecare individ, însă aceasta nu înseamnă că comunică eficient;
- al doilea mit specifică problemele, care sunt legate de comunicare: dacă de un insucces este responsabilă o comunicare ineficientă, atunci ea nu este singura responsabilă de acest lucru;
- al treilea mit ne spune că dacă emițătorii au o comunicare bună se presupune că au folosit tehnici de comunicare eficientă;
- alt mit este acela al proiecției: toate persoanele incluse în comunicare trebuie să fie responsabile pentru modul în care s-a produs comunicarea eficient sau ineficient;
- un alt mit este că o bună comunicare realizează o înțelegere foarte bună la toți participanții, dar aceasta este imposibilă și duce la definirea unei bariere în comunicare.

Observăm că, deși comunicarea se manifestă sub forme diferite, constituie reale probleme în realizarea procesului de comunicare și barierele nu sunt de neevitat., iar „Individualitatea noastră este principala barieră în calea comunicării” așa cum ne spune .

Comunicarea reprezintă un sistem deschis care este influențat de mulți factori, dificultatea constă în necesitatea unei viziuni procesuale și progresive asupra acestori factori/elemente care sunt componente importante ale comunicării.

Agenții comunicării sunt puternic influențați de personalitatea și de afectele lor, ei sunt determinați în egală măsură de modul lor de funcționare cognitivă.

Astfel sunt bariere care țin de sistem, le identificăm fie la emițător, receptor-agenți comunicaționali, fie în contextul comunicării la nivelul canalului de comunicare și bariere ce țin de proces, care sunt rezultatul din interiorul comunicării.

În prima categorie identificăm deficiențele de transmisie și de recepționare a informației, conceptualizarea mesajului în funcție de situație și scop, alegerea mijloacelor de comunicare, statutul social al comunicatorilor, iar limbajul și normele sunt dimensiuni complementare ale acestor bariere.

În cea de-a doua categorie, factorii sunt mai greu de surprins, dintre care surse ale comunicării ineficiente, repere ale comunicării eficiente [ibidem].

Exista o multitudine de factori care pot cauza probleme în comunicare și de care trebuie să fim conștienți pentru a le depăși sau minimaliza efectul.

Dintre aceștia, observăm că cei mai semnificativi sunt:

- diferențele de percepție – persoane de diferite vârste, culturi, educație, temperamente, sex, vor percepe altfel situațiile comunicaționale și le vor interpreta în mod diferit;
- concluziile grăbite – deseori vedem ceea ce dorim să vedem și auzim ceea ce dorim să auzim, evitând să recunoaștem realitatea în sine;
- stereotipiile – învățând permanent din experiențele proprii vom întâmpina riscul de a trata diferite persoane ca și când ar fi una și aceeași;
- lipsa de interes – de obicei suntem mai interesați de problemele noastre, decât de ale altora, de aceea acolo unde lipsa de interes este evidentă trebuie să acționăm cu abilitate pentru a direcționa mesajul astfel, încât să corespundă nevoilor și interesului celui ce primește mesajul;
- dificultățile de exprimare – sunt determinate de lipsa de încredere în sine sau de vocabularul sărac; emoția – deși poate determina chiar blocarea completă a comunicării, ea poate deveni totuși un catalizator, impresionând auditoriul mai mult decât o persoană lipsită de emoție sau entuziasm.
- personalitatea celor antrenați în comunicare – nu doar tipurile diferite de personalități pot cauza probleme ci, adeseori, propria noastră percepție a persoanelor din jurul nostru este afectată și ca urmare, comportamentul nostru influențează pe acela al partenerului comunicării.

Expresivitatea comunicării didactice este influențată de ținuta fizică, expresivitatea feței, gesturi, strălucirea privirii, contactul vizual.

Elementele limbajului nonverbal prelungesc semnificația cuvintelor.

De exemplu, un profesor care intră în clasă și se așează la catedră sau se lipește de tablă și rămâne acolo toată ora, își diminuează mult din forța discursului.

Limbajul nonverbal are semnificații la fel de profunde ca și cel verbal.

Aceștia sunt doar câțiva factori care pot face comunicarea mai puțin eficientă sau chiar să eșueze complet.

Potențialele bariere de comunicare nu depind numai de noi, respectiv receptor și emițător, ci și de condițiile de comunicare, pe care trebuie nu numai să le cunoaștem, ci și să le controlăm pentru ca procesul comunicării să capete șansa de a fi eficient.

Putem verifica ceea ce susține William Hanet și anume că ”o barieră privind comunicarea este ratarea înțeleșului”, care cuprinde doua forme:

I. prima formă se realizează atunci când persoanele utilizează cuvinte diferite, dar le dau același înțeles (la prima vedere există un dezacord, la nivelul înțeleșului acordul este posibil);

II. cea de-a doua formă apare atunci când persoanele utilizează aceleași cuvinte, dar le dau înțeleșuri diferite (la suprafață acordul pare că este posibil, însă în profunzime persoanele se află în dezacord).

Putem verifica și ceea ce susține Myers:”Stereotipurile sunt o barieră de comunicare importantă în procesul educațional, o generalizare despre un grup de oameni care distinge acești oameni.”

Procesul care presupune includerea unei baze informaționale într-un sistem larg, ținând cont de experiență, este unul util și natural în învățare, uneori însă, atunci când nu este flexibil este vorba de stereotip, fenomen care aduce rezultate inverse în procesul instructiv-educativ și în comunicare.

La stereotip se poate observa activitatea predominant funcțională de emițător a receptorului, acesta primind atribute care aparțin ascultării interactive, dar în sens negativ, punând între el și acesta un set perceptiv care nu lasă informația să treacă.

Barierile în trimiterea mesajului, apar doar la nivelul emițătorului, susțin cei doi autori, sunt concretizate în transmiterea unor mesaje neconștientizate ca atare, în existența unor informații inadecvate în conținutul mesajului, în ceea ce privește mesajul său pe receptor;

Barierile la nivelul receptării aparțin celui care primește mesajul și mediul: la primul fiind vorba de nevoi, credințe, valori, anxietăți, atitudini, opinii, prejudecăți, iar al doilea cu stimuli din mediu.

Barierile de înțelegere se situează atât la nivelul emițătorului, cât și la nivelul receptorului. La nivel de emițător: semantică și jargon, abilități de comunicare, durata comunicării și canalul acesteia; la nivel de receptor: probleme semantice, concentrarea, abilități de ascultare, cunoștințe despre mesaj, prejudecăți, receptivitatea la noi idei.

Barierile acceptării, acționând la nivelul tuturor indicatorilor: emițător, receptor, mediu, caracteristicile personale, atitudini și opinii, credințe și valori:

- la nivel de emițător: atitudini, opinii și prejudecăți, credințe și valori, receptivitate la idei noi, caracteristicile personale;

- la nivelul receptorului: conflictul interpersonal, diferențele de status, experiențe anterioare în interacțiuni similare - la nivelul mediului.

Barierile acțiunii se constituie la nivelul emițătorului (memoria și nivelul acceptării) și la nivelul receptorului (memoria și atenția, nivelul de acceptare, flexibilitatea pentru schimbarea atitudinilor, comportamentului, caracteristicile personale).

Pentru o adaptare eficientă la situația de comunicare este necesar să fie luați în calcul toți factorii care o influențează:

a) factori materiali și fizici: clasele, laboratoarele, mobilierul, zgomotul, luminozitatea, dispoziția băncilor, locul unde stă profesorul, condițiile atmosferice;

b) factori organizaționali și de context: numărul elevilor într-o clasă, strategiile utilizate, starea fizică și psihică a participanților;

c) factori ai relației educative: stilul de predare, talentul pedagogic, stereotipiile, cunoașterea celuilalt, abilitățile de ascultare.

Barierile în comunicare se produc atunci când unul sau mai mulți dintre factorii enumerați nu funcționează în condiții optime.

În relația profesor – elev se nasc decalaje de comunicare între trasăturile mesajului și înțelegerea lui în profunzime, precum și între repertori.

Abilitățile de ascultare ale elevilor sunt fizice (auzul), de interpretare și înțelegere a cuvintelor (comprehensiunea), de a-și aminti tot ce a fost spus (retenția).

Se identifică cinci bariere în comunicare, după cum one indică și Steers:

- distorsiunea,
- omisiunea,
- supraîncărcarea,
- sincronizarea și
- acceptanța,

Distorsiunea cuprinde diferențe între emițător și receptor, imprecizia limbajului, interpretarea greșită în receptarea mesajului, distanța socială sau barierele de status dintre emițător și receptor.

Omisiunea apare atunci când emițătorul filtrează intenționat mesajul sau nu este capabil să cuprindă mesajul întreg, iar când îl transmite utilizează informații incomplete.

Supraîncărcarea, de multe ori receptorul trebuie să facă față unei abundențe informaționale extreme, acest lucru duce la rezolvarea unui refuz față de activitățile care sunt prevăzute în materie, la confuzionarea elevilor și la epuizarea fizică și motivațională a acestora.

Si insuficiența informațională conduce la bariere comunicaționale și la scăderea eficienței activităților instructiv-educative.

Sincronizarea este un alt factor care caracterizează eficiența comunicării (dacă elevii lucrează cu un exemplu nou pe care nu îl cunosc, s-ar putea ca activitatea să nu aiba succes).

BARIERE ÎN COMUNICAREA DIDACTICĂ

După cum am văzut, **obiectivele comunicării sunt:**

- 1) Receptarea corectă a mesajului;
- 2) Înțelegerea corectă a mesajului;
- 3) Acceptarea mesajului;
- 4) Obținerea unei reacții din partea celui sau a celor care au primit mesajul.

Comunicarea didactică se caracterizează prin următoarele trăsături:

- Este structurată pe anumite principii,
- Urmărește atingerea anumitor obiective educaționale;
- Elevul va căpăta abilități și competențe;
- Se folosește de strategii de lucru specifice,
- Se finalizează cu un anumit demers evaluativ.

Scopul final al comunicării este modelarea în sens pozitiv a personalității elevului, transformarea lui într-o persoană care a dobândit competențe care o fac să se integreze pe piața muncii și în societate.

Uneori activitatea școlară nu se poate desfășura la parametrii optimi din cauza unor surse de distorsiune, numite și bariere sau blocaje în comunicare. Unii elevi nu manifestă interes față de școală și astfel închid canalul de comunicație.

Cauzele pentru care elevii se implică prea puțin sau deloc în dialogul școlar sunt uneori obiective, întemeiate, iar alteori subiective, nejustificate.

Concluzii

Efectul acțiunii educative depinde în mare măsură de calitatea agenților, educator și educat, cât și de relația dintre ei. Sursele barierelor în calea comunicării la școală țin în mare parte de relația învățător - elev (control aversiv, subiectivism în apreciere, necunoașterea personalității elevului sau a mediului său social, cultivarea la elevi a unor motivații negative, autoritarism, indiferență la succes, disciplină asigurată numai prin interdicții și solicitări, tranzacții compromițătoare, reacții exclusiv punitive la eșec, încurajarea vedetismului).

În marea majoritate a cazurilor de blocaj în comunicare, soluția stă în mâinile învățătorului. Ascultarea este o verigă principală a actului de comunicare. Unele probleme pe care le are elevul se pot rezolva la acest nivel, al ascultării, deoarece fiind ascultat, copilul are ocazia să-și exprime dificultatea, s-o conștientizeze mai bine, s-o analizeze și, în felul acesta, uneori, ajunge singur la o soluție.

UNIUNEA EUROPEANĂ

PROIECT COFINANȚAT DIN FONDUL SOCIAL EUROPEAN PRIN PROGRAMUL OPERAȚIONAL CAPITAL UMAN 2014-2020

De noi, cadrele didactice țin metodele prin care ne putem face mai bine înțeleși de către elevi și pe de altă parte, îi putem ajuta să se deschidă mai mult față de noi.

Bibliografie selectiva

Berea G, Băsu M., *Să stăm de vorbă fără catalog*, Eitura Pim, Iași, 2008

Cerghit, I., *Metode de învățământ*, Polirom, București, 2006

Orțan F., *Comunicare interpersonală în mediile școlare*. Oradea, 2005

Pânișoară I.O., *Comunicarea eficientă*. Iași: Ed. Polirom, 2015

SOCIETATEA NAȚIONALĂ SPIRU HARET
PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

INSPECTORATUL ȘCOLAR
JUDEȚEAN BRĂILA

DidactAcces
Docu/734/6/24/139602